ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA’LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2025/ № 2.1-2

Termiz – 2025

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020 yil 19 oktyabrda 1122 raqami bilan ro‘yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko‘chirma va ma’lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko‘chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 28.05.2025
Qog‘oz bichimi: 70x85
Bosma tabog‘i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog‘ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko‘chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko‘chasi, 43.
Telefon: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Rasmiy sayt:
www.philologicalresearch.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV,
iqtisod fanlari doktori, professor

TAHRIR HAY’ATI:
Bekpo‘lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o‘rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas’ul muharrir)
O‘ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Murodqosim Abdiyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Normat Yo‘ldoshev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Asqar Eshmo‘minov, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.f.d., dotsent, (PhD) (O‘zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Ahad Shukurov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Gulchehra Begmatova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Nargis Qurbonazarova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Shoira Omonturdiyeva, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sherzod Turdiqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Zaynura Qodirova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Humayun Nadim Muhammad, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Dilrabo Ergasheva, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To‘raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 28.05.2025
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать: Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт:
www.philologicalresearch.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ, доктор экономических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)
Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)
Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (PhD), доцент (Узбекистан)
Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)
Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)
Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)
Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мурадкасим Абдиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нормат Юлдашев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Бобоназар Муртазаев, ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Аскар Эшмуминов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)
Зафар Умуркулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Ахад Шукуров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Абдумурод Арслонов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Сирожиддин Турдимуродов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Гульчехра Бегматова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Наргис Курбаназарова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Муяссар Холова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шаира Амонтурдиева, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шерзад Турдикулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Зайнура Кадирова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хумаюн Надим Мухаммад, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Дильрабо Эргашева, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 28.05.2025
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43,
Termez city.
Phone: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
www.philologicalresearch.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV, doctor of economic sciences, professor

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muradkasim Abdiyev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, PhD (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, PhD (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, PhD (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, PhD (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, PhD (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, PhD (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, PhD (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, PhD (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, PhD (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, PhD (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, PhD (Uzbekistan)
Shoira Omonturdiyeva, PhD (Uzbekistan)
Sherzod Turdikulov, PhD (Uzbekistan)
Zaynura Kadirova, PhD (Uzbekistan)
Humayun Nadim Muhammad, PhD (Uzbekistan)
Dilrabo Ergashova, PhD (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

МУНДАРИЖА

TILSHUNOSLIK

KURBANOVA MUHABBAT MATYAKUBOVNA,
SARBAROVA DILNOZA NOSIRJON QIZI
Deyksis va anafora tushunchalari: o‘xshash va farqliliklar 7

JUMANYAZOVA MUHABBAT XUSINOVNA
Xorazm vohasi folklori tilidagi muarrablar 10

KURBANAZAROVA NARGIS SHODIYEVNA
Qo‘ng‘irot etnonimining fonetik-fonologik
variantlarida semantik tafovut 13

BABAXANOVA DILAROM AXMATXANOVNA
O‘zbek adabiy tilida paremiyalarga xos xususiyatlar 18

O‘RAZOVA IQBOL ABDIKARIMOVNA
«Ko‘ngil» leksemasi va uning «tafakkur»
sememasidan shakllangan frazemalar tahlili 22

XOLOVA MUYASSAR ABDULHAKIMOVNA,
BOZOROVA ELINOR,
XOLIQULOVA ZARNIGOR
Alisher Navoiy korpusi tadqiqiga doir ayrim qaydlar 26

SAATOVA SURAYYO ISMAILOVNA
Individuallik – yozuvchi lisoniy shaxsini belgilashda muhim ko‘rsatkich
(J.Jovliyev asarlari misolida) 29

MUKUMOV MAKHMUD KHUDAYBERDIEVICH
Discourse and the formation of scientific meaning 32

IBODULLAYEVA KUNDUZ RUSTAM QIZI
Ilmiy diskursda janrlar masalasi va uning xususiyatlari 36

YADIGAROVA SITORA BAXRAMOVNA
Ingliz va o‘zbek tillaridagi kiyim va mato komponentli frazeologik
billiklarning konnotativ va denotativ ma’nolari 41

МИРЗАЕВА ШАХЛО РИЗАЕВНА,
РУЗИЕВА МУШТАРИ ХУСНИДДИН КИЗИ
Отличие синонимов от многозначных
слов в русском и узбкском языках 43

ХАЙДАРОВА ГУЛБАХОР ЮЛДАШЕВНА
Трансформация глагольной основы в прилагательное
с помощью суффиксов 47

ВАПАЕВА АНАХОН НАСУРИЛЛАЕВНА
Компонентный анализ активно употребляемых
единиц современной русской и узбекской лексики 51

ЙУЛДОШЕВА САОДАТЖОН ШУХРАТ КИЗИ
Формы обращения и речевого этикета в русскоязычных
и узбекоязычных онлайн-коммуникациях 55

МУНДАРИЖА

SOBIROVA GULSHANA FAXRIDDINOVNA
O‘zbek tili haqoratli so‘zlar izohli lug‘atini tuzish tamoyillari 61

YULBARSOV OCHILBEK OBIDJON O‘G‘LI
Neologizmlarning korpus tahlili yordamida tadqiq etilishi va
ularning konkordanslari asosida ma’lumotlar
bazasini shakllantirish tamoyillari 66

OQILA ABDULLAYEVA XOLMO‘MINOVNA
Turkiy tilshunoslikda dependency parsingga oid tadqiqotlar 72

HILOLAXON SHUHRATXON QIZI PO‘LATXONOVA
Neurolinguistic analysis of public speeches
on persuasive strategies in political rhetoric..... 78

TO‘YCHIYEVA ZULAYXO HAMROQO‘LOVNA
O‘zbek antroponimikasida ism tanlash masalalari..... 81

ADABIYOTSHUNOSLIK

УМУРЗОҚОВ БАҲРИДДИН САФАРОВИЧ
Алий Сафий Ҳиравий қаламига мансуб янги топилмалар 84

XALILOVA SHOHISTA MUHAMMADI QIZI
Rey Bredberining asarlari va o‘zbek adabiyotida
anti-utopik mavzularning qiyosiy tahlili 89

ABDIVALIYEV OBITJON ODILJONOVICH
Abdulla Qahhorning «Boshsiz odam»
hikoyasida huquqsiz ayol timsoli 92

QARAQULOV AZIZBEK
Inson va tabiat muammosining o‘rganilishi..... 94

TA’LIM

SHAMSIDDINOVA DILAFUZ FAXRIDDINOVA
The efficacy of contextual learning through extensive reading
and listening in enhancing esl speaking vocabulary 99

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta'lim. 2025; 3-4
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

REY BREDBERINING ASARLARI VA O'ZBEK ADABIYOTIDA ANTI-UTOPIK MAVZULARNING QIYOSIY TAHLILI

Xalilova Shohista Muhammadi qizi,
Navoiy innovatsiyalar universiteti
Surxondaryo kompusi ingliz tili o'qituvchisi

Rey Bredberi XX asrning eng muhim adiblaridan biri hisoblanadi, uning asarlari ilmiy fantastika, fantaziya, dahshat va detektiv janrlarini qamrab oladi. Garchi u o'zini ko'proq fantastika yozuvchisi sifatida tanitgan bo'lsa-da, Bredberining «Farengeyt bo'yicha 451 daraja» (1953) romani uning eng mashhur distopik asari sifatida e'tirof etiladi . Adibning ta'kidlashicha, u faqat «Farengeyt bo'yicha 451 daraja» asarini ilmiy fantastika janriga mansub deb hisoblagan, qolgan asarlarini esa fantaziya, dahshat yoki detektiv hikoyalar to'plamiga kiritgan. Bu holat Bredberining anti-utopik mavzularga yondashuvi turli janrlar elementlarini o'z ichiga olishini ko'rsatadi, bu esa distopik hikoyani fantaziya, dahshat yoki sirli voqealar bilan boyitadi. Bunday janrlararo yondashuv sof ilmiy fantastikaga asoslangan asarlarga nisbatan distopik jamiyatning yanada nozik va ko'p qirrali tanqidini taqdim etishi mumkin.

«Farengeyt bo'yicha 451 daraja» asari kelajakdagi Amerika jamiyatini tasvirlaydi, unda kitoblar taqiqlangan va ularni topgan «o't o'chiruvchilar» ularni yoqib yuborishadi.Asar kitoblarni yoqish orqali fikrlash erkinligini cheklash, senzura va bilimga qarshi kurash mavzularini o'rganadi. Bredberining yana bir mashhur asari «Mars yilnomalari» (1950) insoniyatning Marsni mustamlaka qilishini tasvirlaydi. Bu asarda texnologik taraqqiyotning salbiy oqibatlari, jamiyatdagi muammolar va insoniyatning o'z illatlarini boshqa sayyoraga ko'chirishi kabi distopik tendensiyalar o'z aksini topgan. «Mars yilnomalari» nafaqat texnologik distopiyani, balki insoniyatning o'z muammolarini boshqa sayyoraga olib borishi va mustamlakachilikning salbiy oqibatlarini ham ko'rsatadi . Bu inson tabiatining o'zi distopik natijalarga olib kelishi mumkinligini anglatadi, chunki irqchilik, atrof-muhitning ifloslanishi va nazoratga intilish kabi ijtimoiy muammolar yangi muhitda ham saqlanib qoladi.

Anti-utopiya tushunchasi ideal jamiyatni tasvirlaydigan utopiyadan farqli ravishda, salbiy tendensiyalarga ega bo'lgan jamiyatni tasvirlaydi. Anti-utopik adabiyotning asosiy xususiyatlari shaxs erkinligining cheklanishi, total nazorat, manipulyatsiya va propagandaning hukmronligidir[1]. Bunday asarlar jamiyatdagi mavjud muammolarni fosh etish va kelajakdagi xavflardan ogohlantirish rolini o'ynaydi.

O'zbek adabiyotida anti-utopik mavzularning rivojlanishi o'ziga xos yo'lni bosib o'tgan. XX asrda, ayniqsa Sovet davrida senzura va kommunistik ideologiyaning hukmronligi adabiyotga katta ta'sir ko'rsatdi. Bu davrda soxta optimistik tasvirlar ustuvor bo'lib, mavjud tuzumning tanqidi cheklangan edi. Biroq, totalitarizmning salbiy oqibatlari va shaxs erkinligining cheklanishi kabi yashirin anti-utopik elementlar o'zbek adabiyotida ham mavjud bo'lishi mumkin . Qattiq ideologik nazorat sharoitida tizimni to'g'ridan-to'g'ri tanqid qilish qiyin bo'lganligi sababli, o'sha davr tajribalari, masalan, senzura, shaxsiy erkinliklarning cheklanishi va konformizmga bosim, adabiy asarlarga yashirin anti-utopik mavzular yoki jamiyat muammolarining allegorik tasvirlari orqali ta'sir ko'rsatgan bo'lishi mumkin.Mustaqillik davrida o'zbek adabiyotida anti-utopik mavzular yangi ko'rinishlarga ega bo'ldi. Ahmad A'zamning «Ro'yo yoxud G'ulistonga safar» asarida anti-utopiya elementlari tahlil qilingan. Xurshid Do'stmuhammadning «Bozor» romanida esa anti-utopik g'oyalar tasviri o'z aksini topgan [2]. Shuningdek, R. Rahmatning «Adashboy» va U. Hamdamning «Manmanlik oroli» asarlarida ham distopik mavzular ko'rinish bergan .

Ushbu tadqiqotning maqsadi:Rey Bredberi asarlari va o'zbek adabiyotida uchraydigan anti-utopik mavzularni qiyoslash va tahlil qilishdan iborat.

Ushbu tadqiqotda qiyosiy adabiyotshunoslik metodologiyasi orqali Rey Bredberi va o'zbek adiblarining asarlaridagi anti-utopik mavzular solishtiriladi. Tematik tahlil usuli yordamida asarlardagi asosiy anti-utopik mavzular aniqlanadi va ularning o'ziga xos xususiyatlari o'rganiladi.

[1] Xamroyeva, D. "features of anti-utopia in uzbek adventure literature." news of the nuuz, vol. 1, no. 1.9.1, 2024, pp. 365-366.
[2] Do'stmuhammad, Khurshid. "Xurshid Do'stmuhammadning "Bozor" romanida antiutopik g'oyalar tasviri." Scientific Impulse, vol. 1, no. 3, 2023, pp. 131-135.

Rey Bredberining «Farengeyt bo‘yicha 451 daraja» asaridagi senzura, texnologiya va individuallik mavzulari chuqur tahlil qilinadi . O‘zbek adabiyotida esa Ahmad A’zamning «Ro‘yo yoxud G‘ulistonga safar» asaridagi propaganda va nazorat mexanizmlari tahlil etiladi. Xurshid Do‘stmuhammadning «Bozor» romanidagi individualizm va jamiyat qarama-qarshiligi o‘rganiladi . Boshqa o‘zbek adiblarining asarlarida (R. Rahmatning «Adashboy», U. Hamdamning «Manmanlik oroli») uchraydigan axloqiy muammolar, ma’naviyat inqirozi va shaxs deformatsiyasi kabi distopik elementlar tahlil qilinadi .

Tahlil natijasida aniqlangan mavzularning o‘xshashliklari va farqlari kontekstual tahlil asosida aniqlanadi. Rey Bredberi asarlarida aks etgan anti-utopik mavzular:

Bredberi asarlarida senzura va kitoblarning yo‘q qilinishi orqali bilim va so‘z erkinligining cheklanishi markaziy o‘rin egallaydi. «Farengeyt bo‘yicha 451 daraja» romanida kitoblar jamiyat barqarorligiga tahdid soluvchi xavfli narsa sifatida ko‘riladi va yoqib yuboriladi [1]. Televideniye va boshqa texnologiyalarning insoniyat ongiga salbiy ta’siri va haqiqiy insoniy aloqalarning yo‘qolishi ham Bredberi asarlarida muhim mavzu hisoblanadi. Jamiyatning konformizmga intilishi va individuallikning yo‘qolishi «Farengeyt bo‘yicha 451 daraja» romanining yana bir muhim jihatidir.»Mars yilnomalari»da esa texnologik taraqqiyotning nazoratsizligi va uning ekologik va ijtimoiy oqibatlari ko‘rsatiladi. Insoniyatning Marsni mustamlaka qilishi jarayonida mahalliy sivilizatsiya yo‘q qilinadi va Yerning muammolari yangi sayyoraga ko‘chiriladi. Mustamlakachilikning salbiy ta’siri va madaniy merosning yo‘q qilinishi asarning asosiy mavzularidan biridir.

O‘zbek adabiyotida anti-utopik mavzular ko‘pincha Sovet davridagi siyosiy va ijtimoiy muhit bilan bog‘liq. Totalitar tuzumning shaxs erkinligini cheklashi va repressiya «Qatlnoma» asarida yaqqol ko‘rinadi . Ahmad A’zamning «Ro‘yo yoxud G‘ulistonga safar» asarida propaganda va nazoratning jamiyatni boshqarish vositasi sifatida ishlatilishi tasvirlangan [2].

Xurshid Do‘stmuhammadning «Bozor» romanida individualizmning jamiyat manfaatlari bilan to‘qnashuvi va «bozor» qonunlarining insoniy qadriyatlarni yo‘qotishga olib kelishi kabi masalalar o‘rtaga tashlanadi.R.Rahmatning «Adashboy» va U. Hamdamning «Manmanlik oroli» asarlarida esa axloqiy muammolar, ma’naviyat inqirozi va shaxsiyatning buzilishi kabi zamonaviy jamiyatdagi salbiy tendensiyalar aks etgan . Sovet davri adabiyotida milliy o‘zlikni yo‘qotish xavfi va mustamlakachilik davridagi ideologik bosimning ta’siri seziladi.O’zbek adabiyotida anti-utopik mavzular ko’pincha Sovet davridagi siyosiy va ijtimoiy muhit bilan bog’liq bo’lib, totalitarizm va shaxs erkinligining cheklanishi kabi masalalar ustuvor ahamiyatga ega .Bu Bredberi asarlaridagi texnologik va madaniy senzura mavzularidan farq qiladi. O’zbek adabiyotida ko’proq siyosiy repressiya va ideologik nazorat masalalari o’rganilsa, Bredberi asarlarida ommaviy axborot vositalari va texnologiyalarning inson ongiga ta’siri, shuningdek, intellektual erkinlikning yo’qolishi kabi mavzularga e’tibor qaratiladi.

Rey Bredberi va o‘zbek adiblari asarlaridagi anti-utopik mavzularning o‘xshash va farqli jihatlarini tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, har ikki adabiyotda ham senzura va fikrlash erkinligining cheklanishi muhim o‘rin tutadi. Biroq, bu mavzularning namoyon bo‘lish shakllari farqlanadi. Bredberi asarlarida kitoblarni yoqish orqali bilim va fikr erkinligi cheklansa, o‘zbek adabiyotida bu ko‘proq ideologik nazorat va siyosiy repressiya shaklida namoyon bo‘ladi .

Texnologiyaning roli Bredberi asarlarida markaziy o‘rin egallasa , o‘zbek adabiyotida bu mavzu unchalik ko‘p ko‘rinmaydi. Individualizm va jamiyat o‘rtasidagi ziddiyat har ikki adabiyotda ham muhim, ammo uning sabablari va oqibatlari turlicha bo‘lishi mumkin.

Mazkur mavzularning paydo bo‘lishiga ta’sir ko‘rsatgan ijtimoiy-siyosiy va madaniy omillarni ko‘rib chiqish muhim ahamiyatga ega. Bredberi ijodiga MakKartizm davri va Ikkinchi Jahon urushidan keyingi ideologik qarama-qarshiliklarning ta’siri seziladi.O‘zbek adabiyotiga esa Sovet davridagi totalitar rejim, senzura va milliy o‘zlikni yo‘qotish xavfi katta ta’sir ko‘rsatgan. Mustaqillik davridagi o‘zbek adabiyotida globalizatsiya va modernizatsiya jarayonlarining anti-utopik mavzularga ta’siri kuzatiladi[3].

Har ikki adabiyotdagi anti-utopik tasvirlar insoniyat uchun umumiy bo‘lgan qadriyatlar va xavotirlarni aks ettiradi. Erkinlik, bilim, insoniy munosabatlar va shaxsiy qadr-qimmat kabi universal qadriyatlar har ikki adabiyotda ham himoya qilinadi. Nazorat, manipulyatsiya va dehumanizatsiya kabi umuminsoniy xavotirlar esa anti-utopik asarlarda o‘z ifodasini topadi.

Anti-utopik asarlarning jamiyat uchun ahamiyati beqiyosdir, chunki ular jamiyatni mavjud xavflardan ogohlantiradi va tanqidiy fikrlashga undaydi. Shuningdek, inson huquqlari va erkinliklarini himoya qil-

[1] Forrester, K. (1976). The dangers of being earnest: Ray Bradbury and the Martian Chronicles. The journal of general education, 28(1), 50–54. Http://Www.Jstor.Org/Stable/27796552

[2] Xamroyeva, D. “features of anti-utopia in uzbek adventure literature.” news of the nuuz, vol. 1, no. 1.9.1, 2024, pp. 365-366.

[3] Kamilova, S.E. “Dystopia in small Uzbek prose.” Central Asian Journal of Social Sciences History and Philosophy, vol. 3, no. 4, 2023, pp. 38-44.

ishga chaqiradi. Har ikki adabiyotdagi anti-utopik asarlar turli tarixiy va madaniy kontekstlarda yaratilgan bo'lsa-da, ular insoniyat uchun umumiy bo'lgan erkinlik, bilim va insoniylik kabi qadriyatlarning ahamiyatini ko'rsatadi. Shuningdek, ular nazorat, manipulyatsiya va dehumanizatsiya kabi xavflardan ogohlantiradi. Bu asarlar o'quvchilarni o'z jamiyatlaridagi tendensiyalarni tanqidiy baholashga va kelajakdagi distopik ssenariylarning oldini olish uchun harakat qilishga undaydi.

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki: Rey Bredberi asarlari va o'zbek adabiyotida uchraydigan anti-utopik mavzularning qiyosiy tahlilini taqdim etdi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Bredberi asarlarida texnologiya va madaniy senzura mavzulari ustuvor bo'lsa, o'zbek adabiyotida totalitarizm va shaxs erkinligining cheklanishi kabi mavzular ko'proq aks etadi. Har ikki adabiyot ham jamiyatni ogohlantirish va insoniy qadriyatlarni himoya qilishda muhim rol o'ynaydi.

Kelgusida ushbu yo'nalishda olib borilishi mumkin bo'lgan tadqiqotlar uchun istiqbollar mavjud. Jumladan, boshqa o'zbek adiblarining anti-utopik asarlarini o'rganish, har ikki adabiyotdagi ayollar obrazlarini qiyoslash va anti-utopik asarlarning o'quvchilar ongiga ta'sirini o'rganish mumkin.

Rezyume. Ushbu maqolada Rey Bredberi asarlari va o'zbek adabiyotida anti-utopik mavzularni qiyoslash orqali totalitarizm, senzura, shaxs erkinligining cheklanishi, texnologiya va madaniy nazorat masalalari tahlil qilindi.

Resume. This article analyzes issues of totalitarianism, censorship, restriction of individual freedom, technology, and cultural control by comparing anti-utopian themes in Ray Bradbury's works and Uzbek literature.

Резюме. В данной статье проанализированы вопросы тоталитаризма, цензуры, ограничения личной свободы, технологий и культурного контроля путем сравнения произведений Рэя Брэдбери и антиутопических тем в узбекской литературе.